

פרק ל"א (1) - רחל מבכה על בניה

ר' דוד סבתו

בשיעור היום נתחיל חלק חדש בספר ירמיהו, ולכן נחזור ונציג את המבנה של הספר, כפי שהצגנו בפתיחה. ספר ירמיהו אינו בנוי בסדר כרונולוגי אלא ענייני. קשה לשים את האצבע על מבנה הספר אך ישנן נקודות שבאופן בולט הן נקודות מעבר בין נושאים, וממילא ניתן לומר היכן נפתחת יחידה חדשה.

כבר מהפסוקים הראשונים של פרק ל"א רואים את הייחודיות של פרק זה - פתאום מדובר על נבואות נחמה, כתיבת הנבואות לשם העתיד. נראה שהאמירה שמופיעה בתחילת פרק ל"א [ב]: "כְּתֹב לְךָ אֶת כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֵלֶיךָ אֶל סֹפֶר", לא מתייחסת לנבואות שכבר היו, אלא לנבואות הנחמה שיופיעו בהמשך הספר. החטיבה של נבואות נחמה נחתמת בפרק ל"ג (פרק ל"ד הוא כבר נבואות פורענות). הנבואות נחתמות בחתימה ברורה: "כִּי אָשִׁיב אֶת שְׁבוּתְם וְרַחֲמֵתִים" [לג, כו]. פרקים ל"ג-ל"ד מהווים חלק נפרד משאר הספר, מעין ספר נבואות נפרד בין שאר נבואות הפורענות של ירמיהו. הבחנה זו חשובה על מנת לראות את המבנה הכולל של הספר. ננסה כעת לעמוד על המבנה:

- פרקים א'-כ"ט - החטיבה המרכזית של הספר הכוללת שני חלקים - נבואות פורענות ענייניות וסיפורים אישיים.
  - פרקים ל"ג-ל"ד - ספר נבואות הנחמה.
  - פרקים ל"ד-ל"ה - פרקים אלו אינם שייכים לחלק מסוים וכוללים עניינים שונים ונדון בהם בנפרד.
  - פרקים ל"ז-מ"ה - סיפור חורבן ממלכת יהודה.
  - פרקים מ"ו-נ"א - נבואות פורענות על הגויים.
  - פרק נ"ב - חתימת הספר בסיפור החורבן.
- באופן כללי, המבנה די ברור ומובן - הנבואות שמזהירות מפני החורבן נמצאות בפתיחה, וסיפור החורבן נמצא בסוף הספר. קובץ נבואות הנחמה מגיע מיד לאחר נבואות הפורענות - נעיר שסדר זה מקובל בספרי נביאים (כפי שלמדנו בספר ישעיהו). פרקים ל"ד-ל"ה אינם ברורים, ובהמשך נעסוק בהם.

נתחיל להתבונן בפרק ל"א [א-כא]:

- (א) כֹּה אָמַר ה' מֵצֵא חֵן בְּמַדְבָּר עִם שְׂרִידֵי תְּרֵב הַלֹּחַף לְהַרְגִּיעוֹ יִשְׂרָאֵל : (ב) מִרְחוֹק ה' נִרְאָה לִי וְאֶהְיֶה עוֹלָם אֶהְיֶה עַל כֵּן מִשְׁחֵתִיף חֶסֶד : (ג) עוֹד אֲבַנֶּה וְנִבְנִית בְּתוֹלַת יִשְׂרָאֵל עוֹד תַּעֲדִי תַפְיף וְיֵצֵאת בְּמַחֹל מִשְׁחָקִים : (ד) עוֹד תִּטְעֵי כְרָמִים בְּהָרֵי שְׁמֶרוֹן נְטַעוּ נְטָעִים וְחַלְלוּ : (ה) כִּי יֵשׁ יוֹם קָרָאוּ נִצְרִים בְּהַר אֶפְרָיִם קוֹמוּ וְנַעֲלֶה צִיּוֹן אֵל ה' אֱלֹהֵינוּ : פ
- (ו) כִּי כֹה אָמַר ה' רְנוּ לִיעֶקֶב שְׂמֵחָה וְצַהֲלוּ בְּרֹאשׁ הַגּוֹיִם הַשְׂמִיעוּ הַלְלוּ וְאָמְרוּ הוֹשַׁע ה' אֶת עַמּוֹךְ אֶת שְׂאֲרֵי יִשְׂרָאֵל : (ז) הִנְנִי מְבִיא אוֹתָם מֵאֶרֶץ צָפוֹן וְקִבְּצֵתִים מִיַּרְדֵּן אֶרֶץ בָּם עוֹר

ופסח הרה וילדת יתרו קהל גדול ושובו הנה: (ח) בככי יבאו ובתחנונים אוכלים אל נחלי מים בדרך ישר לא יכשלו בה כי הייתי לישראל לאב ואפרים בכרי הוא: ס

(ט) שמעו דבר ה' גוים והגידו באיים ממרחק ואמרו מזרה ישראל יקבצנו ושמרו כרעה עדרו: (י) כי פדה ה' את יעקב וגאלו מיד חזק ממנו: (יא) ובאו ורננו במרום ציון ונהרו אל טוב ה' על דגן ועל תירוש ועל יצהר ועל בני צאן ובקר והיתה נפשם כגן רוה ולא יסיפו לראבה עוד: (יב) אז תשמח בתולה במחול ובחורים וזקנים יתרו והפקתי אבלם לששון ונחמתים ושמחתים מיגונם: (יג) ורויתי נפש הכהנים דשן ועמי את טובי ישבעו נאם ה': ס

(יד) פה אמר ה' קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה מאנה להנחם על בניה כי איננו: ס (טו) פה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שכר לפעלתך נאם ה' ושבו מארץ אויב: (טז) ויש תקוה לאחריה נאם ה' ושבו בנים לגבולם: ס

(יז) שמוע שמעתי אפרים מתנודד יסרתני ואנסר כעגל לא למד השיבני ואשובה כי אתה ה' אלהי: (יח) כי אחרי שובי נחמתי ואחרי הודעי ספקתי על ירך בשתי וגם נכלמתי כי נשאתי תרפת נעורי: (יט) הבה יקיר לי אפרים אם ילד שעשעים כי מדי דברי בו זכר אצפרנו עוד על כן המו מעי לו רחם ארחמנו נאם ה': ס (כ) הציבי לך צינים שמי לך תמרורים שתי לבך למסלה דרך הלכת שובי בתולת ישראל שבי אל עריך אלה: (כא) עד מתי תתחמקין הבת השוכבה כי כרא ה' חדשה בארץ נקבה תסובב גבר: ס

נבואה זו היא חלק מנבואות הנחמה אך יש לה מעמד עצמאי. כפי שראינו בספר ירמיהו עד כה, גם קובץ נבואות הנחמה אינו מסודר על פי סדר כרונולוגי. כלל לא מוכרח שירמיהו ניבא את הנבואות הללו לאחר החורבן, אך כולן עוסקות בנחמה.

השאלה שעומדת מאחורי הפרק היא זמנה של הנבואה ועל מי היא מדברת. נשאל את עצמנו האם אפשר למצוא רמז בתוך הנבואה עצמה שיעזור לנו להבין על מי היא מדברת. ברור שמדובר על העם שבגלות, משום שצריך להביא אותם לארץ. בפשטות, צריך להיות מדובר על גולי יהודה שבבבל, משום שזה נושא נבואותיו של ירמיהו. אולם, ישנם מספר רמזים בולטים שרוזמים לכך שמדובר על מלכות ישראל.

השם 'אפרים' בדרך כלל הוא כינוי לעשרת השבטים. כמו כן, הנבואה מזכירה את 'הרי שומרון' ו'הרי אפרים'. בנוסף לאפרים, גם רחל מוזכרת והיא מבכה על בניה. ניתן לומר שרחל היא אם כל השבטים, ולאה לא מוזכרת משום שהיא קבורה עם שאר האבות והאמהות, אך אפשר שמדובר דווקא על בניה - יוסף ובנימין. המפרשים מתחבטים בשאלה על מי הנבואה, וכפי שכבר פתחנו, אין ללמוד מההקשר משום שמדובר בנבואות שונות שקובצו יחד.

אם אנו טוענים שמדובר על ממלכת ישראל, צריך להבין, למה ירמיהו מנבא על עשרת השבטים? הרי הוא ניבא על יהודה. ישנה התייחסות לעשרת השבטים גם בתחילת ספר ירמיהו, בפרקים ג-ד, ובסופה ישנה נבואה שמופנת לעשרת השבטים: "הלה וקראת את הדברים האלה צפונה ואמרת שובה משבה ישראל נאם ה' לוא אפיל פני בכם כי חסיד אני נאם ה' לא אטור לעולם" [ג, יב]. לאחר מכן מופיע תיאור של שיבת גולי עשרת השבטים: "שובו בנים שובבים נאם ה' כי אנכי בעלתי בכם ולקחתי אתכם אחד מעיר ושנים ממשפחה והבאתי אתכם ציון" [שם יד]. בהמשך הפרק ירמיהו מנבא על איחוד ממלכת יהודה וממלכת ישראל: "בַּיָּמִים הַהֵמָּה יִלְכוּ בֵּית יְהוּדָה עַל בֵּית יִשְׂרָאֵל וַיָּבֹאוּ יְחִידוֹ מֵאֶרֶץ צָפוֹן עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר הִנְחַלְתִּי אֶת אֲבוֹתֵיכֶם" [שם יח]. נבואה זו נאמרת בתחילת ימי אישיות, בתקופה זו, מצבה של ממלכת ישראל לא היה טוב יותר. ירמיהו לא מדבר על גלות יהודה משום שלא שייך להינבא אז, ולכן הוא מנבא על עשרת השבטים.

בהמשך פרק ג נאמר: "קול על שפיים נשמע בכי תחנוני בני ישראל כי העוון את דרכם שכחו את ה' אלהיהם" [כא]. מעניין שפסוק י"ד בפרק שלנו כמעט זהה לפסוק זה, כך נאמר בפרקנו: "כה אמר ה' קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה מאנה להנחם על בניה כי איננו". גם בנבואה שלנו מוזכר האיחוד של ממלכת ישראל ויהודה "כי יש יום קראו נצרים בהר אפרים קומו ונעלה ציון אל ה' אלהינו" [לא, ה]. ברור שיש קשר בין שתי הנבואות, ולכן נראה שאפשר ללמוד מכאן שנושא הנבואה הוא ממלכת ישראל ותקופת הנבואה היא בראשית ממלכת יאשיהו. נבואה זו נקבעה בנבואות שנשמרו לדורות, ונצטרך לעמוד על התוכן שלה שבזכותה היא נשמרת לדורות.

נחזור ונתבונן בפסוקים שבפרק שלנו. פסוקים א'-ה' הם פניה לישראל - "כה אמר ה' מצא חן במדבר עם שרידי חרב הלוך להרגיעו ישראל". מי הם עם שרידי החרב? אם מדובר בעם ישראל למה מדובר דווקא בעם שרידי חרב? ומצא חן במדבר? רש"י מפרש שמדובר בדור המדבר. בפרק ב' בתיאור הקשר בין עם ישראל לקב"ה מודגש המדבר. אם מדובר בעשרת השבטים אפשר לומר שמדובר במדבר העמים, דהיינו, מקום מרוחק ממקום מושבו של ישראל.

"מרחוק ה' נראה לי ואהבת עולם אהבתיך על כן משכתיך חסד" - ברור שהמדבר בתחילת הפסוק איננו הקב"ה, אך מסוף הפסוק נראה שה' הוא המדבר. הפירוש המתאים לפשט הוא שיש דו שיח. 'מרחוק ה' נראה לי' זה דברי כנסת ישראל שהיא מתחילה לראות אפשרות של גאולה, ותשובת הקב"ה היא 'אהבת עולם אהבתיך' - אהבת נצח אהבתיך. פסוקים אלו מזכירים שוב את הנאמר בפרק ב' - "אהבת כלולתיך" [ב, ב]. בהמשך הפסוקים המילה 'עוד' מודגשת (חוזרת 3 פעמים), הרעיון הוא שעכשיו המציאות היא מסויימת, אך בעתיד המציאות תהיה אחרת - "עוד אבנה ונבנית... עוד תעדי תפיה... עוד תטעי קרמים...".

פסוקים ו'-ח' מתארים את ההליכה בדרך לקיבוץ גלויות, ופסוקים ט'-י"ג את הישיבה בארץ. השלב הראשון בגאולה הוא ההליכה לארץ והשלב השני הוא הישיבה בארץ, והוא המתואר בקטע הבא. את החלוקה בין שני הקטעים אפשר לזהות על פי הפתיחה. הקריאה בפסוק ו היא: "כי כה אמר ה' רנו ליעקב שמחה וצחלו בראש הגוים השמיעו הללו ואמרו הושע ה' את עמך את שארית ישראל". כאן יש בקשה לעתיד "הושע ה' את עמך". לעומת זאת, הפתיחה של הקטע הבא היא: "שמעו דבר ה' גוים והגידו באיים ממרחק ואמרו מזרה ישראל יקבצו ושמרו קרעה עדרו". פסוק זה אינו מתאר בקשה גרידא אלא גם מציאות.

"הנני מביא אותם מארץ צפון וקבצתיים מירכתי ארץ בם עור ופסח הרה וילדת יחדו קהל גדול ישובו הנה" - גם ישעיהו מזכיר את העוור והפסח: "אז תפקחנה עיני עורים ואזני חרשים תפתחנה. אז ידלג כאיל פסח ותרן לשון אלים כי נבקעו במדבר מים ונחלים בערבה" [ישעיהו לה, ה-ו]. בתיאור של ישעיהו יש תיקון של העוורים והפסחים. נבואת ירמיהו טוענת שאפילו מי שנמצא במצב הקשה ביותר יחזור, על אף הדרך הארוכה. הקב"ה לא ישכח אף אחד, אפילו האנשים המרוחקים ביותר שכביכול אין להם סיכוי לחזור - חוזרים.

שאלנו, למה רחל מוזכרת כאן. נציין שנבואה זו של רחל זכתה להתייחסות רבה לאורך כל הדורות ונודעה לה עוצמה גדולה. כך נאמר: "כה אמר ה' קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה". התיאור הראשון הוא - "קול ברמה", השני הוא - "נהי בכי תמרורים", והשלישי - "רחל מבכה". יש כאן שלושה שלבים המבטאים התקרבות - בתחילה שומעים קול, אחר כך בכי, וכשמתקרבים ממש שומעים מי הוא זה שבוכה. התיאור ממשיך: "מאנה להנחם על בניה כי איננו". גם כאשר השומע מנסה לנחם את רחל, היא ממאנת להנחם. זהו בכי חזק וקשה שאין לו הפסקה ונחמה.

נעיר שנבואה זו חריגה וכלל לא מובנת מאליה, משום שהאמהות כמעט ולא מזכרות בספרי הנביאים. מה תפקידה של רחל בנבואה? ניתן לומר שרחל נבחרה משום שמדובר בממלכת אפרים, והיא האם של ממלכת אפרים. אולם, אם כן עלינו להבין למה דווקא רחל (האמא) נבחרה ולא אחד מהשבטים? רש"י [פסוק יד ד"ה 'קול'] מצטט את התרגום: "קלא ברום עלמא אישתמע קל בית ישראל דבכך על ירמיה נבייא כד שלח יתיה נבזראדן מרמתא לשוב מאחר הגולים אל גדליה בן אחיקם כמו שאמר בספר זה". המילה שמטרידה את הפרשנים היא "ברמה". התרגום מפרש ש'ברמה' היא במרומים ולא מקום גיאוגרפי. אולם, התרגום ממשיך ומתרגם שמדובר על מקום, כפי שנראה מפרק מ' (פסוק א). לפי תיאור זה, הנבואה מדברת על גלות יהודה - ירמיהו הולך עם הגולים, וברמה נבזראדן משחרר אותו מהאזיקים של הגולים. לכאורה, יש כאן סתירה בתוך התרגום. אלא שצריך לדעת שלעיתים התרגום מציע פירושים שונים, וכך קורה בפסוק שלנו.

בהמשך הדברים רש"י מציע פירוש נוסף [שם ד"ה 'רחל']:

מדרש אגדה אמר, שהלכו אבות ואמהות לפייס את הקב"ה על שהעמיד מנשה דמות בהיכל - ולא נתפייס. נכנסה רחל, אמרה לפניו: רבוננו של עולם, רחמי מי מרובים רחמיך או רחמי ב"ו? הוי אומר רחמיך מרובים, והלא אני הכנסתי צרתי בתוך ביתי, שכל עבודה שעבד יעקב את אבי לא עבד אלא בשבילי, כשבאתי ליכנס לחופה הכניסו את אחותי ולא די ששתקתי אלא שמסרתי לה סימני, אף אתה אם הכניסו בניך צרתך בביתך שתוק להם. אמר לה: יפה למדת סנגוריא, יש שכר לפעולתך ולצדקתך שמסרת סימנך לאחותך.

המדרש מתמקד במילה "פעולתך", ומבאר שהכוונה לפעולת מסירת הסימנים. לפי זה מובן למה דווקא רחל היא שמבכה על בניה. הקושי בפירוש זה הוא העובדה שהוא מתבסס על דברי חז"ל במדרש שרחל מסרה את הסימנים ללאה.

הרד"ק הולך בכיוון שהלכנו בו קודם, והוא שרחל מבטאת את האם של עשרת השבטים. "מֵאֲנָה לְהַנַּחֵם עַל בְּנֵיהָ כִּי אֵינָהּ" - הקושי בפסוק הוא ש'בניה' זה רבים ו'איננו' זה יחיד. כך מפרש הרד"ק [פסוק יד ד"ה 'כי']: "פי' העם וזכר אלו ואמר עליהם איננו לפי שלא שבו עוד משגלו כמו ששבו יהודה ובנימן מגלות ראשון מבבל ועשרת השבטים לא שבו עוד ולא נודע מקומם אים לפיכך אמר כי איננו ופי' ברמה בגבעה רמה להשמיע הקול למרחוק". הרד"ק לא מפרש את הרמה כמקום, משום שהוא מתאים רק לגלות יהודה ולא לגלות עשרת השבטים.

ההתבוננות בפסוק י"ד, מזכירה לנו גם את דבריו המפורסמים של רש"י, שבני רחל עוברים ליד קברה של רחל ורחל יוצאת ממקום קבורתה ובוכה עליהם. מבין כל האמהות, מיוחדת היא רחל בכך שלא נקברה במערת המכפלה אלא בדרך. ראינו את דברי המדרש, שמציע שהרקע לדברי ירמיהו הוא המדרש שמספר על מסירת הסימנים של רחל. אפשר להציע רקע אחר - שעולה מסיפור אחר בספר בראשית.

הביטוי "רחל מבכה על בניה מאנה להנחם" מזכיר לנו את יעקב שממאן להנחם על 'מות' יוסף - "וַיִּקְמוּ כָל בְּנָיו וְכָל בְּנֵי לֵוִי לְנַחֲמוֹ וַיִּמָּאן לְהַנַּחֵם וַיֹּאמֶר כִּי אֵרָד אֶל בְּנֵי אָבִל שְׂאֵלָה וַיִּבְרַךְ אֹתוֹ אָבִיו" [בראשית לז, לה]. כמו כן, גם הביטוי 'איננו' נאמר בספר בראשית על יוסף - "הֲיֵלֵד אֵינָנוּ" [שם ל]. הנביא יוצר חוטים שמעוררים אותנו לשים לב שיש לפנינו שני סיפורים קשורים - אובדן יוסף למצרים ועם ישראל בגלות, בין הבכי של יעקב על בנו האהוב לבין הבכי של רחל על בניה.

על מיאוננו של יעקב להינחם כותב רש"י [בראשית לז, לה]: "אין אדם יכול לקבל תנחומין על החי וסבור שמת, שעל המת נגזרה גזירה שישתכח מן הלב ולא על החי". דווקא העבודה שיש אבל חזק מאוד ללא ניחום, מוכיחה שיש תקווה לחזרה. כאשר אדם מתנחם הוא גם מתאייש. אמנם, יעקב לא יודע שיוסף חי, אך הוא מרגיש שאין אפשרות להינחם. אותו הדבר קורה גם עם רחל. אם רחל הייתה

מתנחמת הדבר היה מלמד שאין לעם ישראל סיכוי, אך דווקא המיאון להתנחם מלמד על הסיכוי לתיקון של ממלכת אפרים.

"כֹּה אָמַר ה' מִנְעִי קוֹלְךָ מִבְּכִי וְעֵינַיִךָ מִדְּמָעָה כִּי יֵשׁ שֹׁכֵר לְפַעֲלֹתֶךָ נְאֻם ה' וְשׁוֹבוּ מֵאֶרֶץ אוֹיְבֵי" - על פי ההסבר שהצענו, ניתן לומר ש"פעולתך" הכוונה לבכי. לבכי יש תפקיד וערך, והוא התקווה שממלכת ישראל תחזור, ההבנה שיש סיכוי לתיקון. הדבר היחיד שמנחם את רחל ויגרום להפסקת הבכי הוא ההבטחה שהבנים יחזרו.

"הַצִּיבִי לָךְ צִיָּנִים שְׁמִי לָךְ תִּמְרוּרִים שְׁתִּי לִבְךָ לְמַסְלָה דְרָךְ הַלַּכְתִּי הִלַּכְתָּ שׁוֹבֵי בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל שְׁבִי אֶל עֲרֵךְ אֱלֹהִים" - המילה "תמרורים" נדירה מאוד בתנ"ך כולו, וּבנבואה שלנו היא מופיעה פעמיים. בפעם הראשונה מלשון מרר ובכי, ובפעם השנייה מלשון תומר וסימן. הרב חנן פורת ז"ל הציע שסימני הדרך שמחזירים את הגולים לביתם, התמרורים שמורים להם לאן ללכת, זה הבכי עצמו. הביטוי "ציון" בתנ"ך הוא בד"כ ביחס לקבר, ואפשר שזה מרמז על הקבר של רחל שמקשר את ישראל לארצם.

"שְׁמוֹעַ שְׁמַעְתִּי אֶפְרַיִם מִתְנַוֵּדֵד יִסְרֵתֵנִי וְאוֹסֵר כְּעַגְלָא לֹא לָמַד הַשִּׁיבֵנִי וְאֶשׁוּבָה כִּי אֵתָה ה' אֱלֹהֵי" - פסוק זה עוסק באפרים, אך הפתיחה היא אותה הפתיחה - 'שמיעה'. אם מקודם יש בכי של האם, כאן יש פניה של הבן. גם כאן יש תשובה של ה': "הֲבֵן יִקְרֶה לִי אֶפְרַיִם אִם יִלְדֵּי שְׁעֵשְׂעִים כִּי מִדֵּי דְבָרֵי בּוֹ זָכַר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד עַל כֵּן הֵמוּ מְעִי לוֹ רַחֵם אֶרְחַמֶנּוּ נְאֻם ה'". אם קודם מדובר על זכות אבות וזכות האמא, כאן המוקד הוא הבן עצמו.

הביטויים של תשובה הם - "השיבני ואשובה" וכן "אחרי שובי נחמתי". הרמב"ם לקח את הביטויים הללו ושתל אותם בהלכות תשובה. אפרים לא תיקן את דרכיו והוא מבקש "השבני ואשובה". הדבר היחיד שיש לו זה "נחמתי". הדגש בדברי אפרים הוא על החרטה. כך אומר הרמב"ם כותב בהלכות תשובה [ב, ב]:

ומה היא התשובה? הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשהו עוד שנאמר יעזוב רשע דרכו וגו', וכן יתנחם על שעבר שנאמר כי אחרי שובי נחמתי, ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם שנאמר ולא נאמר עוד אלהינו למעשה ידינו וגו', וצריך להתודות בשפתיו ולומר עניינות אלו שגמר בלבו.

הרעיון שעולה מבנבואה שלנו הוא שהאהבה בין הבן לאב היא הבסיס לתשובה. לכן, מספיק שהבן יתחרט וירצה לחזור, ויבקש "השיבני ואשובה". אין כאן גאולה התלויה בתשובה אלא בצער ובחרטה. העומד ביסוד התשובה הוא האהבה והעמוקה ולכן הצער העמוק הוא האפשרות שעל בסיסה אפשר להבטיח גאולה.